תורה אור

לדם דמפרש ידות ראשון

אלא לאו־דווקא: זימנין מפרש ההוא דפתח ברישא, זימנין ההוא דסליק מפרש־ברישא ואיבעית אימא ידות *איידי דאתיין מדרשא ② מפרש להון ברישא, וליפתח הדין ברישא? (היה) ולומר כל ידות נדרים כנדרים מיפתח פתח בכינויין (כל כנויי נדרים כנדרים) = דאורייתא־ברישא והדר מפרש ידות (ראשון) דאתיין ליה מדרשא, הניחא למאן דאמר *כינויין = לשון נכרים הן אלא למ"ד לשון שבדו להן חכמים להיות נודר בו' מאי איכא למימר? מי קתני ידות' ולאו חסורי קא מחסרת לה, (מאחר דכנוי"ם אינן דאורייתא וידות) אקדים נמי ותני ידות: *כל ידות נדרים כנדרים וכל כינויי נדרים כנדרים ואלו הן ידות האומר לחבירו ואלו הן כינויין *קונם קונח קונס *וידות (דאומרת לדיל אתיין מדרשא) היכא כתיב? °איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה'" ותניא "נזיר להזיר" לעשות (כינויי) (ר"ן לא גורס) נזירות כנזירות ידות נזירות כנזירות, אין לי אלא בנזירות, בנדרים מנין? ת"ל "איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה'" מקיש נזירות לנדרים ונדרים לנזירות מה נזירות עשה בו ידות נזירות כנזירות אף נדרים עשה בהם ידות נדרים כנדרים ומה נדרים עובר בבל יחל ובבל תאחר אף נזירות עובר בבל יחל ובבל תאחר, ומה נדרים האב מיפר נדרי בתו ובעל מיפר נדרי אשתו אף נזירות האב מיפר נזירות בתו ובעל מיפר נזירות אשתו מ"ש גבי נזירות דכתיב "נזיר להזיר" *נדרים נמי הא כתיב "לנדור נדר" והיקישא למה לי? אי כתב 'נדר לנדור' כדכתב "נזיר להזיר" כדקאמרת לא צריך היקישא, השתא דכתיב "לנדור נדר" *דברה תורה כלשון בני אדם, הניחא למאן דאית ליה 'דברה תורה כלשון בני אדם' אלא למאן דלית ליה 'דברה תורה כלשון בני אדם' האי "לנדור נדר" מאי עביד ליה? דריש ליה (לנדור נדר) לעשות 'ידות נדרים כנדרים' ומקיש נזירות לנדרים, "נזיר להזיר" דריש ליה מלמד

שהנזירות

רש"י

אלא לאו דוקא (א). הא דאמרת דתנא לא דייק להי מפרש ברישא דזמנין מפרש וכו': **וליפתח.** בגווייהו וליתני ברישא כל ידות נדרים (ב) הואיל דחביבי ליה: **כינויין לשון נכרים.** דבהני לשונות נדרי נכרים כקונם קונח קונס שיש לשון שקורין לקרבן 'קונס' ויש לשון שקורין לקרבן 'קונח' וכן השאר (ג) [ומש"ה] קא חשיב להו וה"ה לכל לשון הנודר אדם מיחייב והא דקא מנו חכמים הני לשונות משום דבהני לשונות בקיאין וכיון דאיכא נכרים דנדרי התורה אסרה בכל לשון דקאמר דהא הוי נדר: **אלא לריש לקיש דקאמר לשון שבדו להם חכמים.** דחכמים תקינו הני לשונות להיות נודר בו: **מאי איכא למימר.** היכי מצי אמרת "ידות איידי דאתיין מדרשא" הא תרוייהו בין ידות בין כינויין מדרשא אתיין, דמדרבנן נינהו: **מי קתני ידות.** הא לא קתני במתני' וידות נדרים כנדרים אלא חסורי מיחסרא לה דאמרת לעיל חסורי מיחסרא וכו' וכיון (ד) דאמרת הכי תני נמי ברישא כל ידות נדרים כנדרים וכיון דפתח להו ברישא להכי מפרש נמי להו ברישא: **וידות היכן כתיבן.** היכא כתב להו קרא דדרים להו מיניה דאמר (רישא) "מדרשא אתיא" ולא כתיבי ממש דא"כ הוו להו מדאורייי': **נזיר להזיר.** דמאי למיכתב 'כי יפליא לנדור נדר נזיר' אלא "להזיר" דרשינן לעשות כל כינויי נזירות [כנזירות] דבכל כינויי לשון דמזיר הוי נזיר והתם במסכת נזיר מפרש ידות נזירות וכינויי נזירות: **מה נדרים עובר בבל יחל.** דכתיב לא יחל דברו (במדבר ל): **ובבל תאחר.** דכתיב כי תדור נדר לה' אלהיך לא תאחר (ה) (דברים כג) **הא כתיב לנדור נדר.** ונידרוש נמי מלנדור לעשות כינויי נדרים כנדרים: **והיקישא למה לי.** דאמרת מקיש נדרים לנזירות הא מצינן למידרש מקרא גופיה: **לנדור נדר.** הכי משתעו בני אדם ודברה תורה כלשון בני אדם וליכא למידרש מינה כלום: **לא דברה תורה כלשון בני אדם.** דכל היכא דכתב ייתור לשון כהאי גוונא לדרשא קא אתי ולא משום דמשתעי בלשון בני אדם:

שהנזירות

ר"ן

בכור לנחלה. ליטול פי שנים: **ואין בכור לכהן.** שיהא טעון פדיון ומפרש בפ' יש בכור לנחלה דהיינו הבא אחר הנפלים וכן נמי מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה: **בכור לכהן ואינו בכור לנחלה.** כגון שהיו לו בנים ונשא אשה שלא היו לה בנים: **משום דאוושן ליה מפרש הא דפתח ברישא.** אוושן כלומר שדיניהן מרובין כדאמרינן בר"ה (דף לה.) דאוושי ברכות הילכך אי מפרש להו למפרע אתי למטעי ולעולם אי לאו משום האי טעמא סדרא דווקא לפרושי ההוא דסליק מיניה ומקשינן והא במה בהמה יולדה וכו': **אלא לאו דוקא** (קתני) **זמנין מפרש וכו'.** נ"ל דלהכי משני סדריה תנא לאשמועינן דליכא קפידא במילתא וכל תנא דתני כדבעי שפיר דמי וליכא בהא מילתא משום ותבחר לשון ערומים (איוב טו): **ואי בעית אימא ידות דאתיין ליה מדרשא וכו'.** נ"ל דהכי קאמר־ודאי דליכא קפידא במילתא כדקאמרת דבהא ליכא למפלג דמתנייתא מוכחי שפיר, מיהו במתני' לא תימא חדא מינייהו נקט אלא בדוקא אקדים ידות משום דאתיין מדרשא: **כי פתח פתח בכינויין דאורייתא.** שכן דרך התנא להתחיל בדברים הידועים והפשוטים: **אלא למ"ד לשון שבדו חכמים להיות נודר בו.** שחדשום מלבם מלשון אשר בדא מלבו (מלכים א יב): **להיות נודר בו.** מפרש לקמן (דף י.) שאם יאמר "קרבן" חיישינן שמא יזכיר את השם דהשם סמוך גבי קרבן כדכתיב "קרבן לה'" ושמא יזכיר את השם ולא יזכיר קרבן ונמצא שהוציא ש"ש לבטלה ולכך חדשו לשונות הללו: **מאי איכא למימר.** דאע"ג דמדאורייתא נמי הם כמו שכתבתי במשנתנו אפי' הכי אינן פשוטים יותר מידות כדי שיתחיל בהם אדרבה ידות פשיטי טפי דאתו מדרשא: **אקדים נמי ותני ידות ברישא.** השתא משום דוחקין הדרי ממאי דנקט בפשיטותא בכולה סוגיין דאי חסורי מחסרא רישא דמלתא לא מחסרא ואמרינן דלמ"ד לשון שבדו חכמים הוי רישא מחסרא ואמרינן דמפרש תנא מאי דפתח ביה דהאי ואי בעית אימא ה"ק דתנא דמתניתין סדרא דוקא נקט לפרושי ידות ברישא למר מהיכא דסליק מיניה משום דאתיין ליה מדרשא וכנויין לא צריכי לפרושי ולמר מהיכא דפתח ביה משום דידות אתו מדרשא וראוי להקדימן לכנויין שאינן אלא לשון שבדו חכמים: **ה"ג לעשות ידות נזירות כנזירות ול"ג** 'כנויי נזירות כנזירות' דממ"נ לאו מקרא נפקי דאי לשון נכרים הם לא צריכי קרא ואי לשון חכמים הם היכי נפקי מקרא: **ומה נדרים** עובר בבל יחל ובל תאחר. אם אמר ככר זה עלי איכא בל יחל ואי נדר להביא קרבן איכא בל תאחר: **הבעל מיפר נדרי אשתו.** כדכתיב ... **מיפר נדרי בתו.** כדכתיב (במדבר ל) ואם הניא אביה אותה: **הבעל מיפר** נדרי אשתו. דכתיב (שם) ואם הפר יפר אותם אישה ביום שמעו: **דכתיב נזיר להזיר.** דלאו אורחיה דקרא הכי דלעולם המקור קודם אל שם הפעולה כדכתיב לאסור איסר לקיים כל דבר: **הניחא למאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם וכו'.** ואף על גב דאיכא למדרש לא דרשינן כדמוכח בפ"ב דב"מ (דף לא:): **לנדור נדר מאי עביד ליה.** דהא נפקא ליה מהיקשא דנזירות ונראה לי דמש"ה מקשה הכא לנדור נדר מאי עביד ליה ולעיל בסמוך אקשי היקשא למה לי (אי) משום דכי היכי דאמרינן בריש פ"ק דקדושין (דף ד.) דמילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא ה"נ מילתא דאתיא בהיקשא אפשר טרח וכתב לה קרא ובריש איזהו נשך א] אמרי' מילתא דאתיא בג"ש טרח וכתב לה קרא ומש"ה לא מקשי ברישא לנדור נדר מאי עביד ליה דאפשר לאוויי דאע"ג דאקשינהו רחמנא טרח למכתב בכל חד רבויא לידות ומש"ה אקשי ליה דעדיפא מינה דכיון דכתב רחמנא בכל חד ריבויא לידות למה ליה לתנא לאסמוכי אהיקשא אבל בסמוך לבתר דפריש הש"ס דלמ"ד דברה תורה כלשון ב"א איצטריך היקשא קא בעי למ"ד לא דברה לנדור נדר מאי עביד ליה דלא מצי למיפרך אליביה היקשא ל"ל דהא לא שמעינן ליה לדידיה דמפיק להו לידות מהיקשא דברייתא אליבא דמ"ד דברה אתיא מיהו פריך ליה כיון דע"כ הקישן הכתוב לנדור נדר מאי עביד ליה דאע"ג דאפשר דטרח וכתב קרא בכל חד וחד רבויא ולא סמך אהיקשא מ"מ כל היכא דאיכא למדרש דרשינן כדאמרינן התם פ"ק דקדושין גבי מילתא דאתיא בק"ו:

שהנזירות

תוספות

אלא למאן דאמר לשון שבדו חכמים. למאי דפרשינן במתני' דתקינו חכמים שהלשון יהיה מועיל ואל עליה מן התורה י"ל מ"מ אין דינם פשוט יותר מידות ודין היה להקדימן אמאי לא אקדמינהו: עוד אומר ר"י בשם רבי יחיאל דיבורים אמאי איתא הכא למאן דאמר לשון שבדו חכמים דאינו מגיה קרבן על כינוי נזירות וכינוי נזירות אינו כנזיר אלא לענין מלקות: הכי נמי אקדים ותני ידות ברישא. וצ"ע כי מתחילה היה קשה להגיה ברישא ועתה מגיה: (לעיל) **וידות.** דאמר לעיל דאתיא מדרשא מהיכא נפקא: **לעשות** כינוי נזירות כנזירות. לא מיבעיא קרא יתירא דודאי הם מן התורה ולא אצטריך היקש אלא רק לידות (ולא) [דהא] תנופיה דקרא ממעיט הכינויים וככר הזכירה דבהא דקיפא לא מזכיר כינויין ה"ל לאיצוי דיתור דאצטריך למדרש ידות כנזירות: **אף** נזירות עובר בבל תאחר. ולקמן קאמר בל תאחר בנזירות היכי משכחת לה: **אי** כתב נדר לנדור כדכתיב נזיר להזיר כדקאמרת. שכן דרך המקראות לכתוב שם דבר כמו עשה יעשה אכל תאכל ומדכתב נזיר להזיר לדרוש נזיר כדכתיב לנדור נדר אורחיה דקרא הוא וליכא יתורא ודברה תורה כלשון בני אדם: **הניחא** למאן דאמר נזירות חל על נזירות היא פלוגתא בפרק שני דמכילתין (דף יז) ואומר ר"י דלקמן מוכח דהיכא דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר דכולי עלמא לא פליגי דחייב שתי נזירות מינו דחיילא על יום אחד חיילא על כולו וכי פליגי באומר הריני נזיר היום וזה יש לפרש האי פלוגתא:

[יבמות ב: ושם נסמן]

[לקמן י.]

[שם]

[קדושין יז: ושם נסמן]

(א) אתין מנוטה

* לדם למסורת המקו־קו דזה אינו מקור ממש אלא רמז לצחק

* עד כאן הגמ' עסקה בדבן מבנה המש'

פי' הרא"ש

ואיבעית אימא ידות איידי דאתיין מדרשא כו'. כלומר ודאי האי מתני' דאיכא דלא דק תנא זמנין דפריש במאי דפתח וזמנין במאי דסליק ומיהו הכא היכי פתח אמאי פתח בידות: **כינויין לשון נכרי' הם.** הרי פקיד הדבר בלשונם: **לשון שבדו להם חכמים.** כמו (מלכים א יב) בחדש אשר בדא מלבו תקנו לידור בו' כדי שלא יבטלו להזכיר קרבן כדי שלא יאמר קרבן לה' כי כוז המתפיסין בנדר הוו מתפיסין בקרבן לכך תקנו לו כנוי: **וידות היכא** כתיבן: דקאמרת דאתיין מדרשא: **נזיר להזיר** לעשות ידות נזירות כנזירות. כנוי נזירות כדי שנכבד דלאמר שבדו חכמים הוי מדרבנן ולמ"ד ל' נכרים לא בעי קרא ועוד דתרווייהו לא נפקי מחד קרא וכן לא קתני אלא מה נזירות עשה ידות נזירות כו' וכנויי לא מדכר: **עובר בבל יחל.** דכתיב לא יחל דברו: **ובבל תאחר.** דכתיב בנדר לא תאחר לשלמו: **אי כתיב נדר לנדור** כדכתיב נזיר להזיר כו' והוה דרשינן מיניה ידות אבל השתא דכתיב לנדור נדר דברה תורה כלשון ב"א שכך דרך המקרא לכתוב המקור ואחר כך שם הפעל כמו לעשות מעשה ולשון ב"א לכפול דבריהם על דרך זה ולית כאן לישנא יתירא לדרשא: **הניחא למ"ד ד"ת כו'.** פלוגתא בפ' אלו מציאות (דף לא:) ובפ"ק דקידושין (דף יז:) ובפ' ד' מיתות (דף סד:)

מלמד

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה אלא לאו דוקא הוא הא: (ב) ד"ה וליפתח וכו' ידות נדרים כנדרים הואיל: (ג) ד"ה כינויין וכו' וכן השאר והני קא חשיב וכו' דנדרי נכרי התורה אסרה: (ד) ד"ה מי קתני וכו' וכיון דאמרינן: (ה) ד"ה ובבל תאחר וכו' לא תאחר לשלמו הס"ד:

הגהות מהר"ב רנשבורג א] ר"נ ד"ה לנדור נדר. ובריש איזהו נשך אמרי' מלתא דאתיא בג"ש טרח וכתב לה קרא וכו'. נ"ב עיין בספר אק נתן במס' זבחים דף נו ע"א בלשון רש"י ד"ה אין מלמדין מ"ש על דברי הר"ן אלא: